

Дегтяр Вікторія Андріївна
курсант факультету економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ: ПОВЕРНЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ЧЕРЕЗ ТОПОНІМІКУ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. МИКОЛАЄВА)

Наша Україна – молода держава, якій всього 27 років. Зараз вона перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, зумовлених подіями сучасної історії, та обрала шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства. Ці, на мій погляд, основні зміни з'являються у переломні для суспільства часи, коли визначаються орієнтири, відбувається переоцінка цінностей і формуються підвалини майбутнього розвитку.

Вважаю, що суверенній Україні, особливо сьогодні, потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Відродження країни неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед, молоді. «Хто має молодь – той має майбутнє», - говорили в давнину мудреці.

У зв'язку з радикальними змінами, що відбуваються в суспільстві, проведенням реформ та, так званого, «процесу декомунізації», можна казати про актуальність та необхідність докладного вивчення та розгляду цієї проблеми. Актуальність обраної теми полягає в наступному: кожна країна, як і кожна людина, має свою біографію. Сьогодні, коли йде мова про повернення історичної пам'яті після Революції Гідності, де пріоритетами стали морально-етичні засади життя, та в умовах процесу декомунізації, який є одним з інструментів вищезазначеного, важливо знати про безпосередніх осіб, котрі зробили значний внесок у розвиток краю та держави зокрема.

Вважаю, що історична пам'ять є складовою історичної свідомості: це тонка матерія, і вона закріплюється в передачі культури етносу не тільки через релігію, міфи, легенди й писемність, але й через родову географічну топоніміку, яку знищити нелегко і яку, при цьому, усіляко намагаються коригувати тоталітарні та, подекуди, і авторитарні режими. На жаль, пам'ять не завжди зберегла імена відомих людей, а більшість з них не мали чільного місця в історичній топоніміці. Тому слід звернути увагу на неї, як на важливе джерело інформації про нашу історію, особливості походження окремих географічних назв, що пов'язані з долею кожної людини – це і господарська діяльність людей, духовне життя наших пращурів, героїка, тощо. Не менш актуальним значущим видається і формування підвалин для подальшого формування світогляду молодого покоління і їхньої само ідентифікації в межах відновлення історичної справедливості та пам'яті.[3]

Сьогодні процес відмови від радянських символів – цілеспрямована державна політика [4]. У межах виконання Указу Президента України Петра Порошенка «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» від 23 серпня 2014 р. № 667/2014 Інститутом національної пам'яті України розроблено список осіб, причетних до злочинних дій проти незалежної України, організації голодоморів та політичних репресій, чиїми іменами названі вулиці та інші топоніми в Україні. Згідно з українським законодавством та світовою практикою, питання щодо зміни топонімів мають вирішувати місцеві громади. Вони можуть повернути історичну (докомуністичну) назву чи присвятити її якомусь з місцевих або загальнонаціональних героїв.

21 листопада 2015 року в Україні мав би завершитися перший етап декомунізації. Цього вимагає норма вищезгаданого Закон від 23 серпня 2014 р. Іншими словами, місцеві органи влади до цього часу повинні були перейменувати вулиці, площі та сквери своїх міст і сіл, які містять комуністичну символіку.

Складність процесу полягала в тому, що за підсумками кількох засідань комісії з питань найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів та інших споруд, розташованих на території м. Миколаєва, було відкинуто більшість найменувань, пов'язаних з українською історією та з патріотами, які боролися за незалежність країни в ХХ столітті [4]. Таку лінію поведінки керівництво комісії пояснило нібито прагненням відійти від назв, пов'язаних з особистостями. Формально це виправдовується тим, що ще при першому присвоєнні назв вулицям Миколаєва (1835 рік), не використовувалися імена людей [2].

Однак, по-перше, абсолютно незрозуміло, навіщо сучасній Україні використовувати практику Російської імперії. А, по-друге, і це, мабуть, головне - при цьому буде порушений баланс. Адже тоді у місті залишиться досить багато назв, пов'язаних із російськими діячами, а українських імен, навпаки, буде дуже мало. З'являється таке відчуття, що хтось не хоче, щоби за назвами вулиць Миколаїв можна було б ідентифікувати, як українське місто.

Підтверджує це і проведене нами анкетування і інтерв'ювання серед учнів Миколаївської загальноосвітньої школи №53, результати демонструють наступні показники, що з опитуваних 160 учнів, з яких учнів 5-х класів 70 чоловік, 9-х класів 50 чоловік, а 11-х 40 чоловік, мають приблизно однаковий рівень знань про засновників та розбудовників Миколаєва (Потьомкіна Г.О., Фалєєва М.В.), учні 9-х класів більш обізнані про особистості, що внесли свій вклад в розвиток міста (Аркас М.М., Грейг О.С.). Таким чином, результати якого вказують на пряму необхідність краще знати імена видатних особистостей краю, які, як і їхню діяльність, безпосередньо слід популяризувати через телебачення, мережу Інтернет, оголошення дикторів в транспорті (якою вулицею ми рухаємося, та чим вона відома).

На основі опрацьованих джерел та спираючись на дані отримані в результаті анкетування і інтерв'ювання ми дійшли до висновку, що на теперішній момент, процес декомунізації є нагальною потребою сьогодення і інакше як рішенням

«згори», він успішним бути не може. Завдяки штучності попереднього процесу, а саме комунізації/радянзації, топоніміка притерпіла істотних змін, які, у свою чергу, неодмінно відображаються і на свідомості зростаючого покоління.

Безперечно, радянський період у житті України – то наша історія, але її не мають права представляти вожді та функціонери КПРС, каральні органи СРСР, які прирікали українців на голодомори, терор та переслідування. Переважній більшості населених пунктів, назви яких до цього часу пов'язані із комуністично-радянською символікою, необхідно повернути історичні назви, адже відновлення первинних топонімів сприятиме поверненню народної пам'яті, історичної справедливості, що є важливим чинником українського державотворення. Назви населених пунктів також мають репрезентувати імена «великих і малих» українців, наших батьків та дідів, одні з яких боролися з тоталітаризмом, а інші повсякденною працею утверджували загальнолюдські цінності [1].

Звичайно, що цей процес проходить повільно. Можемо спостерігати, як місті в назві вулиці зі старою табличкою «сусідує» нова. Розуміємо, що шлях до одужання через декомунізацію топоніміки буде не швидким, можливо, люди старшого покоління будуть певний час використовувати старі назви. Перейменування населених пунктів хоч і повільно, але все-таки відбувається.

Підсумовуючи ж вищезазначене, можемо сказати, що для себе особисто усвідомили одне: даючи згоду на те, щоб наша територія була позначена чужими іменами, ми тим самим визнаємо владу чужинців і свою меншовартісність. Ось чому топонімія України має позбутися символіки, яка пропагує минулу бездержавність і колоніальну залежність.

1. Бойчук С. Древниетопонимынашейкарты/ С. Бойчук//Южная правда. № 30 (19 марта). С. 4.

2. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вони прославили наш край своїми діяннями, працею та розумом: збірник матеріалів науково-практичної конференції 10 вересня 2009 року м. Миколаїв. Миколаїв : ПП Шамрай, 2009. С. 68–70.

3. Конарева Л. Переосмислення минулого - через зміну символів / Л. Конарева // Урядовий кур'єр. 2015. 24 жовтня. С. 5.

4. Режим доступу:<http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/perejmenuvannja-vulyc.pdf> (15.10.2015)